

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2007-2008

11 januari 2008

GEDACHTEWISSELING

**over de nieuwe onderwijscampagne van Welzijnszorg
‘Een toekomst zonder armoede begint op school’**

VERSLAG

**namens de Commissie voor Onderwijs, Vorming, Wetenschap en Innovatie
uitgebracht door de heer Dirk De Cock**

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: mevrouw Monica Van Kerrebroeck.

Vaste leden:

de heer Werner Marginet, de dames Katleen Martens, An Michiels, Marie-Rose Morel, de heer Leo Pieters;

de dames Cathy Berx, Kathleen Helsen, Sabine Poleyn, Monica Van Kerrebroeck;

de dames Stern Demeulenaere, Laurence Libert, de heer Hans Schoofs;

de heer Dirk De Cock, mevrouw Anissa Temsamani, de heer Robert Voorhamme.

Plaatsvervangers:

mevrouw Marijke Dillen, de heren Pieter Huybrechts, Stefaan Sintobin, de dames Greet Van Linter, Gerda Van Steenberge;

de heren Paul Delva, Jos De Meyer, mevrouw Veerle Heeren, de heer Luc Martens;

de heer Karlos Callens, de dames Margriet Hermans, Anne Marie Hoebeke;

de heren Chokri Mahassine, Ludo Sannen, Joris Vandenbroucke.

Toegevoegde leden:

de heer Jef Tavernier;

de heer Kris Van Dijck.

INHOUD

	Blz.
1. Toelichting bij de Welzijnszorgcampagne	4
1.1. Situering	4
1.2. Huiswerk voor iedereen.....	5
1.3. Comprehensief onderwijs	6
1.4. Proeftuin Accent op Stedelijk Talent.....	8
2. Vragen en opmerkingen van de leden	8
3. Antwoorden.....	9
BIJLAGE: Tussentijds rapport van de proeftuin Accent op Stedelijk Talent.....	13

DAMES EN HEREN,

De Commissie voor Onderwijs, Vorming, Wetenschap en Innovatie organiseerde op 13 december 2007 een gedachtewisseling met vertegenwoordigers van Welzijnszorg over de campagne ‘Een toekomst zonder armoede begint op school’.

1. TOELICHTING BIJ DE WELZIJSZORG-CAMPAGNE

1.1. Situering

Mevrouw *Ann Van der Wilt* (Welzijnszorg) zal de campagne van Welzijnszorg ‘Wij tekenen voor de toekomst’ toelichten. Op de campagne-dvd zijn allerlei getuigenissen te vinden van onder meer jongeren, ouders en directies.

Mevrouw *Frieda Bex* (Welzijnszorg) zegt dat Welzijnszorg armoede en sociale uitsluiting bestrijdt in Vlaanderen en Brussel, niet als hulpverleningsinstantie maar als beweging die heel breed mensen en middelen probeert te mobiliseren in de structurele strijd tegen armoede en sociale uitsluiting. Een belangrijk speerpunt is de jaarlijkse campagne waarmee Welzijnszorg heel breed mensen tracht te informeren en te mobiliseren voor een bepaald facet van armoede. Het is de bedoeling om daar dan structurele maatregelen aan te koppelen. Vervolgens is ook het netwerk van kleine initiatieven die op een of andere manier armoede lokaal trachten te bestrijden, belangrijk. Het kan gaan om vrijwilligersgroepen of afdelingen van professionele organisaties. Ook de samenwerking met andere partners is voor Welzijnszorg heel kenmerkend.

Voor de jaarlijkse campagne wordt er altijd samengewerkt met andere organisaties, maar dit jaar is Welzijnszorg ook gestart met een breed platform dat tegen 2017 de armoede in het binnenland serieus wil aanpakken.

Mevrouw *Ann Van der Wilt* verwijst naar de video waarin gezegd werd dat het Vlaamse onderwijs aan de top staat, voor wiskunde op de vijfde plaats, voor wetenschappen op de achtste plaats. Daarenboven halen bijna negen op tien leerlingen de internationale maatstaf. Dat betekent dat Vlaanderen een heel goede kopgroep heeft, maar dat er bijna geen middenmoot is, maar wel een flink aantal leerlingen die

achteraan bengelt en het helemaal niet zo goed doet. Het Vlaamse onderwijs mag dan aan de top staan, toch loopt er wel iets fout en is er een kloof tussen de best presterende en de minder goed presterende. Ook tussen allochtone en autochtone leerlingen zijn er heel frappante verschillen.

Met haar campagne tracht Welzijnszorg ook de redenen van die kloof te achterhalen. De rugzak van kansarme leerlingen is helemaal anders gevuld dan de rugzak van kansrijke leerlingen. Ze starten hun schoolcarrière op een heel andere manier. Dat begint al met een ander taalgebruik dan op school, soms een vreemde moedertaal of een dialect, of onvoldoende gestimuleerde taalontwikkeling. Er is een duidelijk verschil in taalgebruik tussen kansrijke en kansarme gezinnen.

Andere elementen die een sterke invloed hebben op de startpositie van kansarme leerlingen, zijn de woonsituatie, de gezondheid en het inkomen. Als kinderen immers in de kleuterschool starten, is er al een achterstand ten opzichte van kansrijke kinderen.

Een ander element dat de rugzak van kinderen bepaalt, is de scholingsgraad, vooral het diploma van de moeder, en de beroepsactiviteit van de ouders. Die hebben immers een sterke invloed op de leerprestaties van de kinderen. Een op acht leerlingen verlaat momenteel het onderwijs zonder diploma of getuigschrift. Er zijn nog heel wat vijftienjarigen die onvoldoende kunnen lezen of schrijven om zich staande te houden in de maatschappij. Ze hebben het moeilijk met formulieren, met administratie, met geldbeheer enzovoort. Een op drie leerlingen uit het bso presteren momenteel op het laagste leesniveau. Een op zes volwassen Vlamingen heeft moeite met lezen.

Natuurlijk heeft dat gevolgen: 53 percent van de laaggeschoolden vindt geen job. Bij hogeschoolden is dat slechts 13 percent. De levensverwachting in goede gezondheid ligt veel lager bij laaggeschoolden dan bij hogerschoolden. Dat is ook de focus van het Jaarboek Armoede dat op 4 december 2007 gepresenteerd werd. Daarin wijzen de auteurs op de enorme gezondheidskloof tussen armen en rijken.

Een ander element is dat laaggeschoolden een kleiner sociaal netwerk hebben dan hogeschoolden. Ook dat heeft een invloed op de schoolloopbaan en op de toekomst. Het geeft de kinderen en jongeren minder rolmodellen, minder voorbeelden en stimulerende actoren. Daarnaast wacht 23 percent van de laag-

geschoolden een toekomst in armoede. Dat betekent dat ze onder de armoederisicodrempel zullen leven.

Welzijnszorg is er rotsvast van overtuigd dat een toekomst zonder armoede op school begint. Het onderwijs heeft heel wat sleutels in handen om de armoedecirkel te doorbreken. In praktijk blijkt dat onderwijs soms inderdaad kansen geeft. Heel wat scholen slagen er immers in om met een kansarm publiek goede resultaten te boeken en hoge leerprestaties te halen.

Niet alleen het onderwijs is verantwoordelijk voor de kansrijke toekomst. Verschillende spelers moeten het kansrijke onderwijs mee waarmaken. Welzijnszorg gaat uit van de kracht van scholen, maar daarbij is ook de betrokkenheid van leerlingen en ouders belangrijk, alsook het engagement van de samenleving. Verschillende partners moeten samen aan een toekomst zonder armoede werken.

Welzijnszorg voert zijn campagne niet alleen, maar wil juist een vertaling maken van de verschillende actoren bij het kiezen van de 'klasgenoten'. Het zijn er een heleboel. De vier onderwijskoepels motiveren hun achterban voor de campagne en werken actief mee. De CLB-koepel van het vrij onderwijs is campagnepartner, alsook de Vlaamse Scholierenkoepel, de ouderkoepels en het Vlaams netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen. Welzijnszorg is ervan overtuigd dat die organisaties samen kunnen tekenen voor de kansen in het onderwijs.

1.2. Huiswerk voor iedereen

Daarom heeft Welzijnszorg aan verschillende actoren gevraagd om mee huiswerk te maken. Welzijnszorg vraagt aan de overheid, maar ook aan de scholen, leerkrachten, directies, ouders, leerlingen en eigenlijk aan de hele samenleving om huiswerk te maken voor een kansrijke school.

Vooreerst is er het huiswerk voor iedereen. Welzijnszorg streeft daarbij naar vier aspecten, in de eerste plaats een school zonder uitsluiting, een brede school, een warme en een sterke school en een school met een brede basisvorming.

Een school zonder uitsluiting is een school waarin de kansarme leerlingen betrokken worden bij de schoolorganisatie. Onderzoek wijst immers uit dat in een school met een participatiecultuur de leerlingen

zich meer betrokken voelen bij het schoolleven en daardoor beter gaan presteren. Het is belangrijk dat alle leerlingen participeren aan het schoolleven. Een ander aspect van de school zonder uitsluiting is dat kansarme ouders betrokken worden bij het schoolgebeuren. Dat is de taak van het onderwijs zelf, van directies, van leerkrachten maar ook van kansrijke ouders die mee moeten bewaken dat de school openstaat voor kansarme ouders en leerlingen. Communicatie op maat van kansarme ouders is dan ook een opdracht voor iedere school.

Een tweede punt in het huiswerk voor iedereen is een brede school. Brede scholen staan open voor allerlei initiatieven in de buurt en de omgeving van de school. Welzijnszorg vraagt dat die scholen daarvoor extra ondersteuning zouden krijgen. Een school mag niet alleen staan. Het is juist de samenwerking met organisaties in de buurt en met allerlei welzijns- en sociaalculturele organisaties die de kloof tussen thuis en school verkleint. Vooral voor kansarme leerlingen is dat heel belangrijk.

Een derde aspect in het huiswerk voor iedereen is een warme en sterke school. Daarin zitten verschillende elementen. Een warme en sterke school sluit aan bij de ervaringen en interessevelden van leerlingen, met andere woorden bij de leefcultuur van jongeren. Aangezien jongeren verschillende leefculturen hebben, moet daar ook ruimte voor zijn in de lessen. Welzijnszorg hoopt dan met nieuwe werkvormen de motivatie, de leergierigheid en de leerprestaties te bevorderen. Tal van leerkrachten experimenteren daarmee.

De lerarenopleiding en de nascholing kunnen de leerkrachten ook sterker maken om om te gaan met kansarme leerlingen en hen te betrekken bij het klasgebeuren.

Om van iedere school een kansrijke school te maken is er volgens de heer *Gust De Preter* (Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs) nog werk aan de winkel. Als actieve campagnepartner wil het VSKO daar een steentje toe bijdragen. VSKO heeft dat gedaan door te investeren in een nascholingsproject voor secundaire scholen. De focus van de campagne ligt vooral op secundaire scholen.

De opzet van het nascholingsproject 'Elke leerling telt. Kansarmoede en sociale uitsluiting aanpakken in het secundair onderwijs' is structureel te werken aan het beleid van scholen. VSKO doet dat door op

maat te werken en met kernteams scholen te begeleiden. Het project werkt met de verschillende actoren op de diverse niveaus die in een school aanwezig zijn. Aan kansarmoede werken in het secundair onderwijs heeft te maken met leerlingen, met ouders. Het heeft te maken met communicatie, de visie op armoede in het pedagogische project. Leerkrachten zijn centrale spelers en moeten gevormd worden en inzichten verwerven in het thema. Misschien moeten ze zelfs bepaalde vooroordelen laten varen. Ze moeten alle aspecten haalbaar achten. Werken aan kansarmoede heeft gevolgen voor het financiële beleid, voor de manier van inschrijvingen, voor netwerken rond de school.

In een eerste sessie probeert de nascholer door actieve werkvormen een beeld te krijgen welke vragen, knelpunten en sterke punten in de school leven. Het is de bedoeling om daar, op maat van de school, voort aan te werken. De grote lijnen van de aanpak zijn gelijk in alle scholen, de concrete invulling verschilt totaal, afhankelijk van school tot school. De scholen hebben dan de keuze. Ze kunnen op maat voortwerken, verschillende thema's uitdiepen of zich toespitsen op een prioriteit, bijvoorbeeld de schoolrekeningen, de 'intake', de communicatie met de ouders.

VSKO tracht met dit nascholingsproject te werken aan een school zonder uitsluiting die kansarme leerlingen en ouders betreft bij het schoolgebeuren, zowel op vlak van communicatie als van kostenbeleid. Het nascholingsproject opteert voor een sterke en warme school en daarbij staan het onthaal, de intake en een sterk zorgbeleid centraal. Het aspect samenwerking met de omgeving, de zogenaamde brede school, krijgt ook een plaats. Ook het aspect dat gericht is op de aanvang van het secundair onderwijs, namelijk de brede basisvorming, krijgt aandacht. Tot nog toe is dat vooral onder de vorm van een goede overgangsbegeleiding van basis- naar secundair onderwijs.

Mevrouw *An Van der Wilt* vervolgt met het huiswerk voor iedereen. Het vierde element is een school met een brede basisvorming. Er ontstaan heel wat problemen bij de overgang van het basis- naar het secundair onderwijs. De studiekeuze verloopt helemaal niet zo vlekkeloos. Heel wat kansarme jongeren zijn voorbestemd voor bepaalde richtingen in het secundair onderwijs. Welzijnszorg vraagt dan ook een betere begeleiding van de overgang tussen het lager en het secundair onderwijs. Een school en een studie kiezen, kan niet uitgesteld worden tot het einde van een schooljaar. Daar moet er een uitgebreide voorberei-

ding aan voorafgaan. Een betere begeleiding daarvan is nodig.

Met deze campagne wil Welzijnszorg de dialoog starten over een gemeenschappelijke oriënterende eerste graad, waarin alle jongeren een brede basisvorming zouden krijgen. De studiekeuze wordt dan uitgesteld tot in de tweede graad. Welzijnszorg denkt dat jongeren daardoor allerlei vaardigheden ruimer zullen ontwikkelen en dan een betere studiekeuze kunnen maken.

1.3. Comprehensief onderwijs

De heer *Ides Nicaise* (HIVA) zegt dat heel wat aandachtspunten van de campagne voorheen en nu nog steeds op de agenda van het Vlaams Parlement staan. Een gemeenschappelijke oriënterende graad staat al twintig jaar op de agenda maar is nog altijd controversieel. Desalniettemin is de spreker enthousiast over de groeiende consensus over de noodzaak van een meer comprehensief curriculum in de eerste graad van het secundair onderwijs.

De PISA-studie van 2003 rangschikt landen volgens de gemiddelde prestatie van de vijftienjarige leerlingen op wiskunde. De resultaten voor taal zijn vergelijkbaar. Vlaanderen staat helemaal aan de top. De studie rangschikt de landen ook naar sociale gelijkheid. Het verband kan worden gelegd tussen structuurkenmerken van het onderwijssysteem en de sociale ongelijkheid in studieresultaten. Andreas Schleicher, een van de hoofdauteurs, maakt een onderscheid tussen systemen met een hoge mate van stratificatie en systemen met een lage mate van stratificatie.

Stratificatie omvat drie kenmerken van een onderwijssysteem: zijn er afzonderlijke scholen voor buitengewoon onderwijs; is er een vroege selectie in het secundair onderwijs; maakt men uitgebreid gebruik van zittenblijven als pedagogisch instrument? Hoe meer een land die instrumenten gebruikt, hoe meer het stratificeert. Sommige landen zijn moeilijk in te delen. De landen waar de onderwijsuitkomsten sociaal meer ongelijk verdeeld zijn, zijn ook landen waar de structuur van het onderwijssysteem zo is. De manier waarop het systeem opgebouwd is, draagt dus bij tot de sociale uitkomst.

Het tweede element van de stratificatie is de duur van het gemeenschappelijke curriculum of omge-

keerd de leeftijd van de eerste selectie. In België gebeurt de selectie op twaalf jaar. Dat is ook het geval in Duitsland, Oostenrijk en Nederland. Vooral in Noord-Europese landen als Zweden, Noorwegen, Denemarken, Finland, maar ook in een paar Zuid-Europese landen, gebeurt de oriëntatie pas op de leeftijd van zestien jaar. Dat wordt vergeleken met een ongelijkheidsmaatstaf, namelijk de kloof in prestaties tussen de armste 25 percent, uitgedrukt in sociaaleconomische termen, en de gemiddelde prestatie van de gemiddelde leerling. Grosso modo bestaat er een verband tussen de leeftijd van eerste selectie en de mate van sociale ongelijkheid. Met andere woorden, hoe vroeger leerlingen georiënteerd worden naar bepaalde onderwijsvormen of -stromen, hoe groter de ongelijke uitkomsten aan het eind van het secundair onderwijs. Het causale verband is dus wel duidelijk omdat het alleen longitudinaal kan worden bekeken.

Die cijfers zijn een sterk pleidooi om de onderwijs-systemen meer comprehensief te maken. Er zijn nog tal van andere studies die naast de vroege selectie ook andere structuurkenmerken van onderwijsystemen aanduiden als oorzaak van ongelijkheid. Er is echter geen enkele studie die de stelling tegensprekt dat vroege selectie van leerlingen leidt tot grotere ongelijkheid. In de wetenschappelijke literatuur is er dus een zeer grote consensus daarover. Dat is een aanwinst van de laatste twee decennia, te danken aan het internationale comparatief onderzoek dat over dit thema is gebeurd.

De opsplitsing van vijftienjarige leerlingen in welvaartsdecilen leert dat van het armste deciel 10 percent in het aso zit, van het rijkste deciel 90 percent. Dat kan niet anders dan standenonderwijs genoemd worden. Het is de moderne samenleving en de kennissamenleving van de 21ste eeuw onwaardig. Dat is een argument te meer om een einde te maken aan dat soort toestanden.

Het is niet de bedoeling om de studieoriëntering volledig af te schaffen. Het secundair onderwijs heeft een zekere differentiatie nodig. De oriëntering gebeurt nu echter te vroeg en op basis van negatieve criteria. Leerlingen worden naar technisch en beroepsonderwijs georiënteerd, niet in functie van hun voorkeuren of hun talenten, maar in hoofdzaak op basis van hun scores op algemene vakken. Dat zorgt voor een sociaal scheve selectie en daaraan moet een einde worden gemaakt.

Het uitstel van de studiekeuze heeft dus twee grote voordelen. Het eerste is dat scholieren gedurende

een langere periode een gemeenschappelijk curriculum krijgen dat breed is en voor iedereen uniform. Zo krijgen leerlingen tot veertien jaar – de spreker verkiest zelfs vijftien of zestien jaar – een brede gemeenschappelijke vorming. Het tweede voordeel is dat het moment van studiekeuze uitgesteld wordt tot een leeftijd dat leerlingen meer zelfstandig kunnen kiezen.

Comprehensief onderwijs is geen gemakkelijke hervorming. Om te beginnen zijn er wat misverstanden. Sommige mensen zijn bang van comprehensief onderwijs omdat ze denken dat het algemeen vormend onderwijs is. De kritiek is dat zwakke leerlingen in een keurslijf gedwongen worden waardoor ze sneller zullen falen. De bedoeling is niet dat comprehensief onderwijs algemeen vormend is, wel dat het een breed curriculum is, een mengvorm van algemene, technische en praktische vakken.

Comprehensief onderwijs is flexibel onderwijs, het is geen keurslijf. Leerlingen mogen tussen pakketten kiezen. Het verschil met het huidige systeem is dat de keuze niet determinerend mag zijn voor hun latere studieoriëntering. In het eerste jaar kunnen leerlingen voor Latijn, dans of houtbewerking kiezen, maar dat determineert de studiekeuze op veertien jaar niet.

Een comprehensief onderwijsstelsel vraagt dat de brede basisvorming begint in het basisonderwijs. Die tendens is al geruime tijd bezig, maar kan worden versterkt.

Een andere voorwaarde voor succes is extra ondersteuning van zwakkere leerlingen. Het spreekt vanzelf dat een comprehensief onderwijsstelsel veeleisender is dan de huidige vroegtijdige oriëntering van leerlingen. De druk op de zwakke leerlingen verhoogt, maar dat wordt gecompenseerd door extra ondersteuning. Het volstaat de verwachtingen en de ondersteuning van de leerlingen te verhogen opdat zij beter presteren. Diegenen die niet geloven in die mogelijkheden, moeten maar kijken naar de landen waar het wel gebeurt en die ook met de zwakste leerlingen veel beter presteren dan België.

Vervolgens is er ook een herdenking van de studiekeuzebegeleiding nodig, meer in de richting van een positieve keuzebegeleiding waarbij de voorkeuren, de talenten en interesses van leerlingen meer spelen dan hun scores op algemene vakken.

Voorts is er ook een versterking van het bso nodig. Het beroepsonderwijs moet aantrekkelijk worden. Om de sociale mix, zowel in de bovenbouw van het

aso als in het bso, te verbeteren, moet het watervalstelsysteem, de wanverhouding tussen de onderwijsvormen, verminderen. Een mogelijk aspect van versterking is dat het bso ook kan leiden tot het hoger onderwijs.

Ten slotte vergt het comprehensieve onderwijssysteem ook een culturele herwaardering van het tso en bso en van de technische en beroepsvaardigheden op de arbeidsmarkt. Dat staat op de laatste plaats omdat de culturele herwaardering niet op zich staat. Ze wordt pas mogelijk als er ook een inhoudelijke herwaardering is van de twee onderwijsvormen.

1.4. Proeftuin Accent op Stedelijk Talent

De heer *Gust De Preter* vindt het altijd gek dat er zoveel discussie is want een heleboel van de genoemde aspecten staan letterlijk in de regelgeving. De eenheidsstructuur (SO 89) die een einde maakte aan de structuuroorlog, heeft het observerende en oriënterende karakter van de eerste graad als principe geponeerd. Gewoonlijk trachten directeurs de geest van de regelgeving na te leven en af te wijken van de letter van de wet. Hier gebeurt echter het omgekeerde, het aantal uren en de lessentabellen worden strikt nageleefd maar vaak is er niet genoeg aandacht voor het oriënterende en het observerende karakter, de geest van de regelgeving. Om de geest van de wet na te leven, moet de werking van de scholen aangepakt worden.

De proeftuin Accent op Stedelijk Talent vindt plaats in een aantal katholieke scholen in Antwerpen, Gent en Genk met veel kansarmoede en met een multiculturele populatie. Het is de bedoeling de structuur van de eerste graad meer flexibel te maken met de bedoeling van precies de kansarme populatie niet in het watervalstelsysteem te laten belanden, maar reële doorstromingskansen te bieden. Er zijn verschillende modules met diverse experimenten in de steden. Binnenkort zal het parlement de proeftuinen bespreken. De spreker bezorgt de commissieleden nu al een tussentijds rapport (zie bijlage).

Mevrouw *Ann Van der Wilt* verwijst ten slotte naar de 'Decenniumdoelen 2017'. Dat is een samenwerkingsplatform van negen organisaties die samen zes doelen voor armoedebestrijding formuleren en zo armoede de wereld willen uithelpen (www.geefarmoedegeen-kans.be).

2. VRAGEN EN OPMERKINGEN VAN DE LEDEN

De heer *Dirk De Cock* wijst erop dat de commissie al herhaaldelijk gezegd heeft dat de beschotten in het secundair onderwijs gesloopt moeten worden. Ook het concept van de brede school ijvert voor een brede basisvorming. De Nederlandse Taalunie heeft lang gewerkt rond functioneel analfabetisme, in Vlaanderen laaggeletterdheid genaamd. Ongeveer 17 percent van de volwassenen zou een eenvoudige brief van de overheid onvoldoende kunnen lezen en verstaan.

Vlaanderen scoort heel hoog in de cognitieve resultaten van de PISA-studie, maar in de krant *Frankfurter Allgemeine* stond dat België en Duitsland de enige Europese landen zijn die een groot probleem hadden met de kloof tussen kansarme en kansrijke leerlingen. De keerzijde van de medaille is dat een heleboel leerlingen achterblijven. Dat is wat professor Nicaise de kwalitatieve top, de kleine middenmoot en de staartgroep noemt. Met de gelijke onderwijskansen worden er wel 'incentives' gegeven, maar dat is nog niet merkbaar aan de resultaten. De stimuli zijn nog onvoldoende lang in voege.

De commissie besteedt grote aandacht aan het kleuteronderwijs. Vanaf het prille begin is de inscholing van de kleine kinderen heel belangrijk. Twee tot drie percent van de kleuters vindt onvoldoende aansluiting. Op dat moment moet al gecorrigeerd worden. De ouders moeten worden overtuigd van de noodzaak van het schoollopen.

Vlaanderen zou nog altijd uitgebreid gebruik maken van zittenblijven als pedagogisch instrument. De verschillende onderwijsministers hebben richtlijnen gegeven om het zittenblijven te beperken. Hoe scoort Vlaanderen ten opzichte van de rest van Europa? Vlaanderen heeft scholen voor buitengewoon onderwijs. Ziet de heer Nicaise inclusie als een goede zaak? De spreker acht zestien jaar laat om de gemeenschappelijke onderwijsvorm te verlaten. Op welke basis is de ideale leeftijd bepaald? Hoe wordt de gemeenschappelijke vorming van twaalf tot zestien jaar dan ingevuld?

Dat vereist dat de leraren veel meer dan vandaag het geval is binnenklasdifferentiatie toepassen. Dat vereist andere competenties en strategieën in de lerarenopleiding. Kan de spreker dat schetsen?

Mevrouw *Vera Van der Borgh* was zes jaar voorzitter van het OCMW in Aalst en kan zich perfect vinden in alle stellingen. In Aalst werkte het OCMW goed samen met de vzw SOS Schulden op School. Zijn de voorstellen over uitstel van studieoriëntering haalbaar? Het onderwijs is de laatste jaren door heel wat hervormingen gegaan en roept nu om rust.

Mevrouw *Sabine Poleyn* zegt dat tal van de wensen van Welzijnzorg centraal staan in het beleid. Dat heeft niet altijd de gewenste effecten, een en ander vergt tijd. Anderzijds wordt ook niet alles al toegepast, bijvoorbeeld de eerste graad die echt wel gemeenschappelijk zou moeten zijn.

De brede vorming moet starten volgens de heer *Nicaise* in het basisonderwijs. Is dat vooralsnog niet het geval? De inschakeling van ervaringsdeskundigen kwam niet aan bod in de uiteenzettingen. Wat is de ervaring van de sprekers met de ervaringsdeskundigen in onderwijs? Moeten de ervaringsdeskundigen vooral op het niveau van de school ingeschakeld worden of bij de campagnes? Evalueren de sprekers het vso van de jaren tachtig positief?

De heer *Jef Tavernier* vraagt welke regels het parlement moet uitvaardigen om, samen met de campagne, ervoor te zorgen dat de mentaliteit evolueert. De brede basisvorming en de eerste oriënterende graad zijn maar mogelijk als die apart georganiseerd wordt, bijvoorbeeld in een middenschool. Blijkbaar durft het beleid dat niet doortrekken. Het is een noodzakelijke stap om de geest van de wet toe te passen.

Welzijnzorg spitst zich toe op het begin van het secundair onderwijs. De slaagkansen in het onderwijs worden vaak gelinkt aan het moment van intrede in het onderwijs, dus het kleuteronderwijs. Zien de sprekers daar vanuit armoedeperspectief een probleem? Er zijn mensen die om financiële en materiële redenen hun kinderen niet op jonge leeftijd naar de kleuterschool sturen.

De meeste uitvallers zijn jongens. Is het onderwijs wel aangepast voor jongens? Is een systeem van coaching niet aangewezen? Ongekwalficeerde uitstroom lijkt de spreker niet echt gebaseerd op armoede. Moet daaraan niet iets gedaan worden? Zijn de instrumenten, zoals CLB's, eigenlijk niet onvoldoende?

Mevrouw *Kathleen Helsen* zegt dat de PISA-studie uitwees dat de kloof tussen sterkere en zwakkere jon-

geren groot was, maar ook dat die kloof versterkt werd omdat het resultaat van de sterke leerlingen zo goed was. Hoe zien de sprekers de extra ondersteuning via differentiatie voor de zwakke leerlingen? Is dat een extra taak voor de leerkracht? Over welke vooroordelen over armoede hebben de sprekers het precies? Wat gebeurt er met de grote groep leerlingen die na het zesde leerjaar aan een keuze toe is als de studiekeuze uitgesteld wordt? In dat geval verhoogt bij hen het risico op uitval.

Mevrouw *Monica Van Kerrebroeck*, voorzitter, heeft de indruk dat de leerkrachten in het schema van de heer De Preter nog sterker mogen worden geaccentueerd. Zij zijn de eersten die de achterliggende redenen van uitval of slechte prestaties moeten ontdekken. Voorts wil de voorzitter erop wijzen dat er gewaakt moet worden over het inhoudelijke. Zo wordt de leerlingen na een vakantie vaak gevraagd over hun vakantie te vertellen. Verre reizen zetten dan soms de vakanties van kansarme jongeren in de schaduw, terwijl beide even waardevol zijn.

Mevrouw *An Michiels* vraagt welke rol weggelegd is voor de ouders. Zijn er acties die zich richten op de ouders? Hoe is de respons van de scholen op het nascholingsaanbod van VSKO?

3. ANTWOORDEN

De heer *Ides Nicaise* heeft geen recente internationale vergelijking van zittenblijven. In de jaren negentig was Vlaanderen voorlaatste voor Trinidad en Tobago. Het probleem is dus groot, het kan best zijn dat het ondertussen verbeterd is. De B- en C-attesten zijn de instrumenten om het probleem tegen te gaan. Het B-atteest is tegelijk een element van sociale stratificatie. Dat attest wordt immers gebruikt om leerlingen naar bepaalde studierichtingen te draineren, ook al hebben ze daar geen voorkeur voor geuit. Het gebruik van B-attesten is dus zeer ambigu.

Het basisonderwijs is sinds het begin van de jaren negentig aan het verbreden. Het wordt stilaan meer ervaringsgericht en legt meer nadruk op vaardigheden. Ook technologie krijgt een plaats. Het gaat dus de goede kant uit, maar het kan nog beter.

Een brede basisvorming is niet alleen een kwestie van curriculum maar ook van differentiatie en ondersteuning. Met differentiatie bedoelt de spreker differentiatie in de begeleiding en in de zorg voor leerlingen.

Ondanks alle vooruitgang door de zorgverbreding, door het GOK-decreet enzovoort, schort het daaraan nog altijd. Jaar na jaar stijgt het aantal verwijzingen naar het buitengewoon onderwijs. Er is een zeer sterk verband tussen sociale afkomst en verwijzing naar het buitengewoon lager onderwijs. Dat heeft alles te maken met het gebrek aan capaciteit van het gewone lager onderwijs om de zwakste leerling uit de laagste sociale milieus fatsoenlijk te begeleiden. Samen met de verlenging van de leerplicht deresponsabiliseert de verplichting dat een leerling op veertien jaar sowieso, dus ook zonder diploma, moet overgaan naar het secundair onderwijs, het lager onderwijs. Die maatregel was goed bedoeld, maar heeft het perverse neven-effect dat een aantal leerkrachten en basisscholen leerlingen vanaf een jaar of dertien amper nog begeleiden. Die maatregel vergroot de breuk tussen basisonderwijs en secundair onderwijs alleen maar. Het is nodig om het basisonderwijs en de eerste graad van het secundair onderwijs samen te responsabiliseren voor de zwakste leerlingen. In die zin biedt het pleidooi voor een drie-maal-viercurriculum, dus acht jaar basisonderwijs, vier basisjaren en vier overgangsjaren, een goed perspectief. Zo wordt de breuk tussen de lagere school en het eerste leerjaar secundair overbrugd.

De spreker alludeerde al op de perverse effecten van B-attesten. Die geven de studieoriëntering sterk in handen van de school en uit handen van de ouders. Ook hier zijn er goede argumenten: de school wil vermijden dat leerlingen falen. Het heroriënteren van zwakkere leerlingen naar zwakke richtingen is echter geen fundamentele oplossing; de sterke ondersteuning van leerlingen is dat wel.

De leerlingbegeleiding in de eerste graad is blijkbaar onvoldoende. Het is ook een kwestie van lerarenopleiding. Leerkrachten in het secundair onderwijs voelen zich nog onvoldoende gewapend om te differentiëren en de leerlingen behoorlijk te begeleiden. Of leerlingen met ernstige moeilijkheden in het comprehensief secundair onderwijs kunnen stand houden, hangt voor een deel van de draagkracht van de ouders af. Die bepaalt of ze zich leerhulp buiten de school kunnen permitteren. In feite zou het moeten zijn zoals in Schotland: een 'record of needs', dus een attest van het CLB dat de leerling kampt met leerstoornissen, geeft die leerling een afdwingbaar recht op gratis leerhulp.

Het gevaar bestaat dat de hoogbegaafde en de kansarme leerlingen tegenover elkaar geplaatst worden. In feite zijn de groepen niet tegengesteld. Hoog-

begaafde leerlingen komen in alle sociale milieus voor, alleen wordt dat in de zwakste sociale milieus ondergesneeuwd. De leerlingen worden niet herkend als begaafd omdat ze door allerlei obstakels hun begaafdheid niet kunnen tonen. Voor de sterke leerlingen moet er gedifferentieerd worden, maar ook voor de sociaal zwakste groepen. De statistieken van PISA kunnen in verschillende richtingen geïnterpreteerd worden. De 'kloof' wordt nu eens geïnterpreteerd als het verschil tussen de sterkste leerlingen en de middenmoot, dan weer als de sociale kloof.

De uiteenzetting ging over de sociale kloof, de mate waarin de sociale afkomst de onderwijsuitkomsten bepaalt en niet de totale spanwijdte tussen de sterkste en de zwakste leerlingen. Op beide fronten is er werk aan de winkel, maar het gaat niet om tegengestelde belangen. In het huidige bestel is peertutoring bijvoorbeeld een mogelijkheid om leerlingen met elkaar te solidariseren. Sterke leerlingen worden getraind om zwakkere leerlingen op sleeptouw te nemen. Onderzoek bewijst dat het voor beide groepen een goede zaak is.

De heer *Gust De Preter* geeft de voorzitter gelijk over de rol van de leerkracht. Alleen is het schema de neerslag van de eerste sessie. Een kerngroep zal de boodschap uitdragen naar het bredere corps. Bij elke poot van het schema is er wel een taak voor de leerkracht weggelegd. De ouders spelen een zeer belangrijke rol, maar het gaat dan vooral over communicatie naar ouders, de intake. Dat zijn opdrachten voor leerkrachten. Ook de vorming, de overlegcultuur, het kostenbewustzijn zijn facetten voor de leerkracht. De organisatie van de inschrijving is een onderdeel van het schoolbeleid. Kortom, de leerkracht is de centrale figuur op elk niveau. Enige zorg voor zijn taakbelasting is dus gepast.

Op de zes regionale infoavonden heeft VSKO een werkwinkel gehouden. Twee lokale overlegplatforms, het LOP secundair onderwijs Antwerpen en een LOP-werkgroep in Mechelen hebben gevraagd om een project voor te stellen. De diocesane pedagogische begeleidingsdienst in West-Vlaanderen heeft een studiedag voor alle scholen gewijd aan dit thema. Nu zijn vijf scholen met een concreet traject bezig. Er zijn nog een paar aanvragen om in 2007 te starten. Het is echter een langzaam proces.

De heer De Preter heeft als praktijkman nog een paar opmerkingen bij zittenblijven. In de eerste versie van het GOK-decreet wordt zittenblijven voor de tweede

en de derde graad beloond. Dat brengt immers uren op. De minister ziet in dat achterstand op leeftijd niet zo een goede indicator is. De proeftuin Accent op Stedelijk Talent experimenteert in scholen in centrumsteden. De modules, geïnspireerd op het Brusselse curriculum met een eerste graad van drie jaar, hebben het minste succes. Zittenblijven is maatschappelijk meer aanvaard dan op voorhand beslissen om aan een vertraagd tempo de eerste graad af te leggen.

Vso werd heel verschillend ingevuld. De vso-scholen werden ook sterk gesteund, met kleine klassen. De betaalbaarheid ervan is misschien een oorzaak van het falen.

De eerste graad apart zetten is inderdaad goed. In het onderwijsdossier van Welzijnszorg zit een heel interessant voorbeeld van een school met een traditionele schoolstructuur, die de eerste graad afgezonderd heeft. De school investeert in zorg in de eerste graad en in de perceptie van de samenleving. Het is geen grootscheepse structuurhervorming, maar het werpt wel vruchten af.

De *voorzitter* dankt de sprekers.

De verslaggever,

De voorzitter,

Dirk
DE COCK

Monica
VAN KERREBROECK

BIJLAGE

Tussentijds rapport van de proeftuin Accent op Stedelijk Talent

Proeftuin Accent op Stedelijk Talent (AST)

In de werkgroep stedelijk beleid van het VVKSO (Vlaams Verbond Katholiek Secundair Onderwijs) leefde reeds voor de proeftuinoproep de wil om via gerichte actie de stedelijke onderwijsproblematiek aan te pakken. In steden groeit de groep leerlingen met problematische motivatie en verkeerde studiekeuze, lacunes in de voorkennis en taalachterstand. Hoe kunnen we deze negatieve spiraal doorbreken?

Het thema 'Anders leren én anders kiezen' was een stimulans om de krachten te bundelen en een project met breed draagvlak op te starten.

De opzet van AST is voorkomen dat stedelijk talent verloren gaat. Via flexibilisering van de leertrajecten in de eerste graad secundair onderwijs willen wij taal- en leerachterstanden aanpakken en gemotiveerd kiezen ruimere kansen geven. Innovatie van de onderwijspraktijk, experimenteren met een ruimere onderwijstijd 'tempodifferentiatie' zeg maar, ingrepen in het onderwijsaanbod zijn de ingezette middelen. We experimenteren in Antwerpen, Gent en Genk, steden die ook in de werkgroep stedelijk beleid vertegenwoordigd zijn.

We leerden dat:

- communicatie, informeren en sensibiliseren van alle mogelijke betrokkenen (ouders, leerlingen, leraren, partnerscholen van de scholengemeenschap, allochtone gemeenschappen, . . .) een cruciale voorwaarde is voor een geslaagde opstart van iets nieuws: verandering maakt onzeker,
- samenwerking met het basisonderwijs – bijvoorbeeld via een vaste ankerfiguur - en met CLB het verschil kunnen maken,
- overlegcultuur tussen leraren en een gemeenschappelijk gedragen aanpak een houvast zijn voor leraren én leerlingen,
- 'verplichte oudercontacten' een goede vertrekbasis zijn voor een positief gewaardeerde band tussen ouders en school,
- gericht werken vanuit de verschillende trajecten aan motivatie van leerlingen leidt naar realistischer en gemotiveerder studiekeuzegedrag,
- er een groot tekort aan geschikte leermiddelen is (de ontwikkeling ervan kost tijd: lesgeven en overleg combineren met materiaalontwikkeling is geen evidentie),
- taalachterstand - in de ruime zin van het woord – bij de overstap van basis- naar secundair onderwijs toch onvoldoende ingeschat wordt,
- de maatschappelijke context van de leerlingen het werken met leerlijnen bemoeilijkt,
- intervisie en leren uit de inbreng van diverse stedelijke contexten een meerwaarde is.

Er blijven ook vragen:

- Waarom is overzitten maatschappelijk aanvaard en een meer geïndividualiseerd driejarig leertraject niet?
- Wat is de invloed van adviezen, motivatie en getuigschriften of attesten op het studie(keuze)gedrag van leerlingen?
- Waarom wordt ontwikkeling van leerlingenmateriaal voor de eigen leerlingengroep niet expliciet gewaardeerd in de opdracht van de leraar?

AST:

Sint-Norbertusinstituut – Antwerpen: 03/237 71 95, www.sint-norbertus.be
 Van Celstinstituut TSO – Antwerpen: 03/232 09 09, www.vancelst.be
 Instituut Maris Stella – Borgerhout: 03/236 91 07, www.ims-borgerhout.be
 Sint-Jan Berchmanscollege – Genk: 089/57 40 00, www.sjbgenk.be
 Hoger Technisch instituut Sint-Antonius – Gent: 09/225 12 87, www.htisa.be
 Onze-Lieve-Vrouw instituut – Gent: 09/225 46 44, www.olvigent.be
 Vrij Instituut voor Secundair onderwijs – Gent: 09/223 04 68, www.viso.be